

що відмова від ідеї телеології, з одного боку, була проблемою відносності, з іншого боку, передбачала відмову від концепції наріжного історичного процесу

Г. Гегель перекручує як відношення минулого до теперішнього (історії філософії до філософії), так і зв'язок теперішнього з минулим. Згідно з Г. Гегелем все минуле, все необхідне і суттєве в ньому міститься в теперішньому. Кожний наступний ступінь розвитку абсолютно проектує в себе попередній, тобто нічого не втрачає і нічого не залишає позаду, а несе в собі все багатство змісту минулого. О. Шпенглер переосмислює проблему співвідношення філософії та історії філософії. Оскільки філософії взагалі не існує, то історія філософії – це тільки одна з багатьох форм вираження певної культури. Філософія належить не до своєї історії, а до даного буття, духовним вираженням якого вона є в світі понять. За такого розуміння історія філософії перетворюється в морфологію, і поза увагою залишається єдність і наступність історико-філософського процесу, але О. Шпенглер вловлює суттєву рису співвідношення минулого і теперішнього – незводжуваність минулого до теперішнього, його самоцінність і самодостатність.

КОНЦЕПЦІЯ ЗАМКНУТИХ КУЛЬТУРНИХ ЦИКЛІВ У О. ШПЕНГЛЕРА

Привалов Ю. О.

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу соціальної експертизи
Інституту соціології НАН України*

Історія є центральною темою цього головного твору О. Шпенглера. Але сама історія конкретизується тут у понятті «культура» та його окремих виявах. Особливо яскравий вияв це знайшло у концепції замкнутих та відокремлених один від одного культурних циклів («культурних коловоротів») О. Шпенглера, яку він протиставив традиційній схемі єдиного світового еволюційного культурно-історичного процесу: Стародавній світ, Середньовіччя, Новий час.

З огляду на це обґрунтованим виглядає твердження деяких дослідників творчості О. Шпенглера про нього як такого філософа, якого ще більшою мірою, ніж Ф. Ніцше, можна назвати філософом культури – «культур-філософом». Навіть більше, О. Шпенглер одночасно виступає й істориком культури, оскільки для нього «всяке справжнє історичне дослідження є справжня філософія». Історичний феномен, зокрема той чи інший культурно-історичний тип, є улюбленим предметом його думки, його філософування. Для з'ясування питання про природу історичної реальності, яку він розуміє як історію культури, О. Шпенглер, як й інші представники філософії життя, переходить від суто методологічної проблематики до конкретних історико-культурних досліджень, які спираються на «систему категорій», яку він розробив.

У цій «системі категорій» шпенглерівської філософії, на відміну від попередньої традиційної філософії, де звичайно протиставляли «душу» і «світ» як суб'єкт і об'єкт, вони тлумачаться спільно як абстрактний вираз факту «життя», тобто факту становлення, постійної зміни. «Душа», на думку О. Шпенглера, – це те, що підлягає здійсненню, «світ» – здійснене, а «життя» – це саме здійснення.

«Система категорій» О. Шпенглера прислуговує йому для побудови філософії історії, що й було метою усього його філософування. Саме відштовхуючись від неї, він і пре-

тендує на те, щоб замінити звичну для європейця схему світової історії (Стародавній світ, Середньовіччя, Новий час) іншою схемою історичного процесу, яка заперечує існування світової культури (а отже, і світової історії) як єдиного закономірного і поступально-еволюційного процесу.

У «Сутінках Європи» замість цієї традиційної концепції О. Шпенглер викладає свій погляд на світову культуру як сукупність окремих (індивідуальних) унікальних та неповторних і до того ж відокремлених одна від одної, ізольованих та замкнутих у собі культур, кожна з яких наділена власною «душею». О. Шпенглер розглядає їх «як окремі мінливі вияви і вирази єдиного життя, що знаходиться в центрі всього». Тому і вивчає О. Шпенглер не світовий культурно-історичний процес як єдине ціле, оскільки, на його думку, такого не існує, а лише конкретні культурно-історичні типи, тобто конкретні вияви «єдиного життя» (історичної реальності). Як справедливо зауважує П. Гайденок, це був кардинальний поворот від питань методології історичного знання до дослідження структури самої історичної реальності, щоби відповісти на запитання, чим є історичне буття або історичність.

Точка зору О. Шпенглера – це соліпсизм культурно-історичних типів, кожен з яких існує сам собою, відособлено, ізольовано. Кожна «душа» замкнута в собі, а тому кожна окрема культура, породжуючись власною «душею», живе власним життям і не має нічого спільного з іншими культурами. Вона створює тільки їй притаманні цінності і нічого не може сприйняти з інших культур. Не існує ніякої історичної спадкоємності, ніякого культурного впливу або запозичення. Людина, яка належить до певного культурно-історичного типу, не лише не може сприйняти будь-що з цінностей інших культур, а не може їх навіть зрозуміти.

СПЕЦИФІКА КОНСЕРВАТИВНОГО РЕВОЛЮЦІОНІЗМУ В ТЕОРІЇ О. ШПЕНГЛЕРА

Сабара А. М.

*аспірант кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Після приходу нацистів до влади частина консервативних революціонерів відкрито перейшла на бік Гітлера, інші ж не тільки відмовилися співпрацювати з новою владою, а й піддали критиці націонал-соціалізм. У числі останніх був і Освальд Шпенглер.

Фігура Освальда Шпенглера (1880–1936) є однією з ключових для розуміння метафізичної і ідейної суті німецького «Революційного консерватизму». У науковій і публіцистичній спадщині Шпенглера відбилися всі перипетії та етапи інтелектуальної еволюції німецького консерватизму першої третини ХХ ст. Шпенглер вловлював найменші коливання консервативної думки Німеччини і талановито їх інтерпретував. У його працях позначилися титанічні зрушення в ідеології німецького консерватизму на зламі епох німецької історії, яка пережила протягом короткого часу кайзерівський рейх, Веймарську республіку, Третій рейх.

Перехід Шпенглера після 1918 р. на позиції «революційного консерватизму», що в підсумку дозволило йому стати одним з його провідних ідеологів, не випадковий. Уже в першому томі «Сутінок Європи», написаному в роки Першої світової війни, він, з пози-